

СТАНОВИЩЕ

от професор д-р арх. Янко Цветков Александров
гр. София 1373, ул. Суходолска 175; тел. 0887 79 33 51

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ на
тема: „Архитектурно-функционални решения и модели на защитено жилище“

Автор: ас. арх. Пламен Генов Генов

Научното жури е назначено със заповед № 239 от 20.03.2017г. С протокол № 02 от 18.05.2017 г. са определени двама рецензенти и трима членове, даващи становище по дисертацията. Арх. Генов е изпълнил в пълен обем индивидуалния план на докторанта: изпити, контролни етапи и преподавателска дейност. Бил е зачислен със заповед № 428/09.06.2014 г. на Ректора на ВСУ в докторантура със самостоятелна форма на обучение към катедра „Сградостроителство и архитектурни конструкции“ с научен консултант проф. д-р арх. Я. Александров. Със заповед № 742/04.07.2016 г. на Ректора на ВСУ е отчислен с право на защита.

Дисертационният труд съдържа 248 страници текст, 317 фигури, 24 таблици. Литературата е представена със 100 заглавия на кирилица, 32 на латиница и 24 –електронни. *Различни проблеми по темата на труда са осветлени в периода 2009 – 2016 г. с 24 броя публикации на автора, подробно описани в труда.* В приложение са дадени терминологичен и етимологичен речник на използваните термини.

Цел на изследването – да се проучат, изследват и анализират елементите на архитектурно-функционалните решения на съществуващи защитени жилища, като се разработят архитектурно- функционални решения и модели в тази връзка.

Задачите са правилно поставени, като трябва да се подчертае, че от особена важност са: изработването на практически указания за проектиране на защитеното жилище, изработването на архитектурно- функционални модули и решения на защитеното жилище, както и разработването на модели на защитеното жилище. Поставените задачи са решени чрез използваните **методи**, а именно (посещение на ЗЖ, заснемане, интервюта, анализи и синтез на изходните данни, сравнителен метод за степенуване на предимствата на ЗЖ, обработване на резултатите и табличното и графичното им представяне.)

В Глава 1. Литературен анализ; (от стр.8 до стр. 18); в т. (1.3.2.) са дадени срещаните видове защитени жилища у нас- за умствена изостаналост, за психични разстройства и за физически увреждания. В 1.4. са изброени и описани социалните услуги в общността в чужбина- групов дом, дом на половината на пътя, трезви домове, три четвърти дом, къщи за възстановяване. Като основен извод авторът налага схващането за отчитане на личните предпочитания на живущите в ЗЖ. Именно тези предпочитания следва да се имат предвид при създаване на графични функционални модели и решения, както и на композиционни модули и модели.

В Глава 2. Посещение на защитени жилища; (от стр. 20 до стр.115) от автора се дава информация за извършени собствени проучвания на 57 защитени жилища в Република България в периода от 2005 до 2017 г. Лично са посетени, фотографирани, заснети архитектурно и анализирани 20 ЗЖ и още 36 ЗЖ, но без архитектурно заснемане. Установени са и предпочитанията към архитектурата на ЗЖ от потребителите на социалната услуга в общността.

В 2.1. Функционални схеми (стр. 20) всяко от защитените жилища е представено с достатъчно подробни цифрови обозначения на функционалните площи, свързани със

стрелки, указващи съвместното им ползване и изведени в легенда. Фигурите са придружени от точен анализ и снимки на автора от място. Дадени са също и показатели, като капацитет (брой потребители мъже и жени), както и състава на персонала. „Наименованията, давани на помещения в ЗЖ или на павилиони в двора му, като „домашен параклис“, „домашен театър“ (психотерапия), „домашен клуб“ (социотерапия), „домашно кино“ (кинотерапия), „домашен спорт“ (кинезитерапия); „домашна работилница (трудотерапия); домашна библиотека (библиотерапия); домашно ателие (арттерапия)“ са оправдани, тъй като чрез тях се гарантира „живот в среда близка до семейната“.

В 2.2.3. Двора на защитеното жилище; (стр.98, ред 22) градината и помощното стопанство „поотделно или заедно реализират обучаващия и терапевтичния ефект на функцията на ЗЖ.“

В 2.2.3.1. на стр. 99, 100 са описани учебно-терапевтичните кътове:

спортен, арт, ботанически, зоо, ритуален, работен, кът за готвене и хранене, за посрещане на гости, кът за тихи игри и за шумни игри (танци). Грижата например, за растителните видове и за животните „преминава в грижа за самия себе си и друг човек (социотерапия)“. (стр.99, ред 30 на труда). Особено ценни са павилионите в двора, които „разширяват защитената жилищна площ / пространство извън рамките на ЗЖ, с цел постепенно изваждане на потребителя от него, позволяват общуване със здрави хора.“ (стр.100, ред 28 на труда). **Фиг. 253**, Групиране на функции в стаята на потребителя при индивидуална работа и **фиг. 254**, Групиране на функции в защитеното жилище при работа в екип или в група разкриват спецификата на дейности, които са от съществено значение за живота на потребителите в ЗЖ. (стр. 104 и стр. 109 на труда.)

Наименованията „салон на домашната работилница“/ (кабинет по трудотерапия) и „салон на домашното ателие“ / (кабинет за арттерапия) са свързани със социо-, и психотерапия на потребителите на ЗЖ. Чрез дейностите в тях те придобиват култура на работното място или придобиват знания „за общуване чрез изкуството“. (стр.100, ред 22-30).

В 2.2.4.4. Мебелни групи, отделни мебели и вещи (стр.210 на труда) е даден анализ на обзавеждането. Акцентира се на факта, че „не е спазено изискването за консултация с потребителите при обзавеждане на стаите им или да ги довършват по метода „Направи си сам“, което е част от терапията“. (стр.110, ред 23). Потребителите искат да участват активно при избора на мебелите и вещите, като следва да се избягва използването на вещи (например, подвижни пепелници, саксии и др.), които при криза стават оръжие за нападение.

В 2.2.2. Специфика на функцията на защитеното жилище (стр.112, ред 1 след табл. 20) освен като „терапевтична и обучаваща“ е определена и като „хибридна, интегрална, споделена и многолика“. „Оцеляването е свързано със социализацията на потребители в общност, разбрана като придобиване на знания, умения, навици и опит.“ (стр. 115, ред 2).

В глава 2 са подчертани два от изводите, важни за практиката:- ЗЖ е независима стопанска икономическа единица, която може да продава услуги (фитнес, обучение, здравни услуги и др.) и, че най-подходящият тип за застрояване на ЗЖ е павилионния.

В Глава 3. Архитектурно-функционални решения; (от стр. 117 до стр. 154) особено ценни за практиката са функционалните връзки (3.1.) Ювелирното графично оформление на функционалните схеми разкрива шестте основни функционални връзки (Глава 3 и т. 3.3.1.- 3.3.6.): между институция и социална услуга в общността, (фиг. 256); между помещения в ЗЖ според диагноза, (фиг. 256); вследствие пол, (фиг. 257); възраст, (фиг. 258, 259); религия, (фиг. 260), както и вследствие на степен на усвоени знания, умения, навици и опит. Авторът е направил следните предложения, ценни за практиката: **В 3.1.2.-** „класификацията на ЗЖ да се разшири със ЗЖ за потребители с кормобидност и ЗЖ за потребители със

сензорни нарушения и увреждания", (стр. 118, ред 19); В 3.1.3.- "класификацията на ЗЖ да се разшири със семейно жилище от семеен тип", (стр.119, ред 16); В 3.1.4. са въведени възрастови групи (18-33; 33- 49 и 50- 65 г.), като „класификацията на ЗЖ да се разшири със ЗЖ за възрастни потребители", (стр.120, ред 14); В 3.1.4. се предлага „преодоляване на разделението на по религия / вероизповедание, чрез комунално ядро, съдържащо креативни ателиета и работилници (трудотерапия), и домашен театър (социо и психотерапия)"; (стр. 122, ред 19).

В 3.2. Функционални модули и решения на ЗЖ (стр. 123, ред 16) авторът предлага графичните модули да се „комбинират в планировъчни и градоустройствени решения при използването на линейна, централна, мрежова, аморфна и хибридна схеми". (стр. 123, ред 20). Функционалните модули са включени в разработването на функционалните решения (фиг. 261- фиг. 273). Отбелязва се, че „потребителите с УИ могат да живеят на два етажа, докато потребителите с физически увреждания (ФУ), психични разстройства (ПР), сензорни нарушения и разстройства (СНР), това е неприемливо заради суицидни опити или заради самото естество на ФУ или СНУ." (стр. 150, ред 14).

Забележка. Към глава 3 не са формулирани изводите, макар че те са посочени в структурата на дисертационния труд.

В Глава 4. Норми за проектиране на защитени жилища; (от стр. 155 до стр. 175) е направен сравнителен анализ на нормите, действащи у нас и в чужбина. От чуждия опит особено ценно е предложението за „живот в общността" на САЩ. (стр. 174, ред 5), описано от V. Regnier (2002). От него са посочени критериите за изпълнение, от които особено важни са: да имат „характер" на жилище; да осигуряват неприкосновеност на личния живот; да се дава възможност в жилището всеки потребител да прояви своята уникалност, която да бъде разпознаваема и др. В изводите е поставен акцент на създаването на диференцирана „жилищна гама", съответстваща на нуждите на потребителите с различни разстройства и увреждания, както и на тези с двойни диагнози.

В Глава 5. Указания за проектиране на защитени жилища; (от стр. 176 до стр. 187) се отнасят до защитено жилище за умствена изостаналост, (5.1., стр. 176); до ЗЖ за психически разстройства, (5.2., стр. 177); до ЗЖ за физически увреждания, (5.3., стр. 180); до ЗЖ коморбидност, (5.4., стр. 182); до ЗЖ – общи зависимости, (5.5., стр. 183). В изводите се акцентира на факта, че потребителите сами трябва участват в проектирането на ЗЖ. При това в ЗЖ има „делене на дейностите на индивидуални (индивидуален тракт, споделени (комунален тракт) и обслужващи (служебен тракт)." От особено значение, е че „една дейност се осъществява по един и същ начин в различни функционални пространства" (стая, общо пространство, павилион в двора, в тематична градина, индивидуално или в група / екип.) Така се постига основната цел- напускане на ЗЖ от потребителите и адаптирането им към социален живот в обществото.

В Глава 6. Графични модели на защитени жилища; (от стр. 189 до стр. 225) съществено място заемат композиционните модули и решения. (6.1.) Композиционните модули (фиг. 287- фиг.295) са заложили в композиционните решения (фиг. 296- фиг. 298). Модул „А", (фиг. 287, 288), модул „Е-А", тип централно фоайе, (фиг.289), модул „Ж-А" (линейно фоайе), (фиг. 290) са използвани при планиране на композиционни решения на ЗЖ, както следва: за ЗЖПР/ЗЖК- с модулите „А", „А-1" и „Е-А" – централно фоайе, а за ЗЖФУ/ЗЖСНУ- с модулите „А", „А-1" и „Ж-А"-линейно фоайе. Модули „Б" и „Б-1", (фиг.293-295) са част от двуетажно ЗЖУИ. (фиг. 296, 297). С модул „Б", 2 трансформирани модула „Б" и 2 модула „Ж-Б" е създадено композиционно решение на ЗЖПР. (фиг. 298) Композиционен модул „В" е вмъкнат в „къща-близък", (фиг. 300); в „редови сгради", (фиг. 301); при „килимообразно

застрояване", (фиг. 302); при „павилионно застрояване“, (фиг. 303). Линейното фоайе (фиг. 304, 305) и централното фоайе (фиг. 306 и 307) на ЗЖ са в резултат на комбинации от модули „В“ и „Е-В“. На два етажа е разработен композиционен модул „Г“, (фиг. 308 -309) и „Г-1“, (фиг.310-311). С комбинации от двата модула „Г“ и „Г-1“ са дадени композиционни решения на ЗЖУИ, живеещи на семейни начала. (фиг.312, 313). Модулът „Д“ (фиг. 314, 315) е също на два етажа и е предназначен за композиционно решение на ЗЖУИ. (фиг.316,317). С композиционните модули от докторанта са постигнати разнообразни решения с отчитане на спецификата на потребителите.

Констатации

- В Глава 2 (от стр. 117 до стр. 154) - в т. 2.1. Функционалните схеми на ЗЖ са ситуирани в конкретни парцели, но са без означен север.
- В Глава 3 (от стр. 117 до стр. 154) - на стр.131, фиг. 266, т.3.2.4. функционалното решение на основата на функционални модули „А“, „А-1“ и „Е-А“ (централно фоайе) имат само един север. Следва да има и други ориентации спрямо севера, тъй като става въпрос за модули, които може да се приложат при проектиране на ЗЖ в различни парцели.
- Международната система СИ не е използвана навсякъде за метричните обозначения. (например, Технически стандарти, Стр. 158, 159, глава 4.)
- В автореферата на дисертационния труд са използвани някои функционални схеми, които са също без обозначен север- (фиг.1, фиг.4, фиг.5, фиг.11, фиг.19, фиг. 20, фиг. 24, фиг.25, фиг. 26.)

Приносите - научни и научно приложни съответстват на поставените задачи.

Препоръки на научния консултант към „Насоки за бъдещо развитие на труда“

Предлага се на автора в продължение на това фундаментално изследване по теория и практика на ЗЖ, да се дадат отговори на следните въпроси:

- Какви трансформации (разширения или реконструкции) на базата на моделите в труда трябва да претърпят изработените функционалните схеми на ЗЖ у нас?
- Да се даде количествена и качествена оценка на съществуващите ЗЖ с цел на избор на първите 2-3 от тях, които следва да се организират според основните изводи в труда при направата на минимални финансови разходи затова.
- Активизиране (незабавно и неотложно) на сътрудничеството с институциите, посочени в „Ориентация на резултатите от изследването“ с цел усъвършенстване на нормативната база при проектиране на ЗЖ. Институциите чрез автора да контролират привеждането в съответствие на всички ЗЖ с нововъведените норми и изисквания.

Заклучение

Авторът на труда на базата на използваната методика е осъществил всестранно характеризирание на проблемите, свързани със ЗЖ. Изградените функционални модели и решения на ЗЖ може да намерят приложение при изпълнение на задачи, свързани с по-нататъшното развитие на ЗЖ у нас. Всичко това показва познаване в дълбочина на социалната услуга в общността „защитено жилище“ в Р. България и позволява да се заключи, че докторантът е изграден научен работник, който може и в бъдеще да се справя с подобни сложни научно- изследователски задачи. Гореканозаното ми дава основание да предложа висока положителна оценка на труда, а на докторанта арх. Пламен Генов Генов да се присъди образователната и научна степен „доктор“.

Май-юни 2017 г.

Проф. д-р арх. Янко Александров

